

Problemele spiritual-morale ale „planificării familiei”

O primă problemă, foarte importantă, este aceea de a pune discuția în cadrul ei propriu, care dpv ortodox nu este *ce metodă* de planificare e acceptabilă moral ci *care este motivația și scopul oricărei planificări* și deci *în ce măsură orice fel de planificare* este acceptabilă!

I. Aspecte principiale

Așa cum se poate deduce din textele patristice selectate nu orice fel de atitudine a soților cu privire la propria sexualitate și capacitate procreativă este compatibilă cu statutul de următori ai lui Hristos. Se pune întrebarea dacă „ferirea” de procreație este compatibilă și întrebarea este cât se poate de legitimă de vreme ce orice „metodă naturală” are totuși acest numitor comun cu avortul și contracepția non-abortivă (condom etc.), chiar dacă nu are neapărat aceeași gravitate.

Dar de ce ar fi „ferirea” ceva impropriu credinței noastre? Pentru că așa cum susține în unanimitate Tradiția noastră:

1) Capacitatea de a procrea este un dar primit de la Dumnezeu - „de la Care își trage numele toată paternitatea în cer și pe pământ” (Efes. 3,15) – prin care părinții devin colaboratori intimi ai Lui: „Și precum Dumnezeu e începutul și obârșia tuturor, ca Făcător și Creator, așa și fiecare dintre cei ridicați la știința de născători este ca o rădăcina a nașterii copilului ca născut din sine și ca un izvor al trecerii lui în existența. Așadar, slujba tatălui și a mamei spre aducerea la existență a tuturor celor de pe pământ este un chip al Creatorului tuturor.” (Sf. Chiril al Alexandriei, Închinarea și slujirea în duh și adevăr)

2) Procreația, care pentru un necredincios poate fi rezultatul unui hazard biochimic, pentru un credincios este expresia voii lui Dumnezeu și presupune o intervenție directă a Lui, întrucât ceea ce vine pe lume nu e o găză sau o pisică (și acestora Dumnezeu le poartă de grijă), ci un chip al Său, destinat veșnicei Sale iubiri. Nu doar în cazul lui Adam și al Evei a fost vorba de o lucrare divină specifică ci și în cazul nostru al tuturor: “Iar dacă ar fi să-i recunoaștem celui dintâi zidit un privilegiu, ca fiind învrednicit de mana lui Dumnezeu, acesta e unul numai de cinste iar nu de fire. Căci s-a făcut din pământ ca și toți [ceilalți], iar mâna care l-a plămădit cândva pe Adam aceeași [e cea care] și acum și întotdeauna plămădește și îi constituie pe cei care vin după el.” (Sf. Atanasie cel Mare, Despre Sinodul de la Niceea) “Măinile Tale m-au făcut și m-au zidit” (Ps. 118), mărturisim cu ocazia Botezului.

3) Dacă e așa, nici nașterea, nici nenașterea nu sunt pur și simplu după „planificarea” cuiva, ci după planul din veci al lui Dumnezeu cu privire la cei pe care binevoiește să-i aducă de la neființă la ființă. Fără împlinirea acestui plan, la care îi cheamă colaboratori pe părinți, nici împlinirea Bisericii și a Împărăției cerurilor nu este posibilă: “Întrucât Biserica este trup al lui Hristos [...], până când n-au venit la existență sau au bineplăcut toți, nici trupul lui Hristos nu este întreg, nici lumea de sus nu se

umple – iar aceasta este Biserica lui Dumnezeu – căci mulți sunt astăzi în lume necredincioși, [...] mulți care trebuie încă să se nască și bine să placă lui Dumnezeu până la trâmbița cea de pe urmă. Căci trebuie să se nască și să fie aduși la existență toți cei preștii și să se umple lumea cea mai presus de lume a Bisericii celor întâi născuți...” (Sf. Simeon Noul Teolog, Discursuri teologice și etice)

4) Prin urmare, dacă „Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute” (Crezul) este atât de intim implicat în procreație, iar aceasta este nu mai puțin decât o etapă a realizării vieții veșnice, atunci „ferirea” apare pur și simplu ca o decizie de prezență și lucrarea lui Dumnezeu în lume, în general și în viața conjugală, în particular. În calitate de creștini, noi ne rugăm Tatălui, așa cum ne-a învățat Fiul, „facă-se voia Ta, precum în cer, așa și pe pământ”. Cum putem în același timp să dorim să nu se facă voia Lui? Și cum putem ști care este voia Lui dacă evităm s-o aflăm?

Problema spirituală a „planificării” este evitarea copilului, considerat din diverse motive inoportun. Ce se întâmplă atunci când copilul este în același timp oportun din punctul de vedere al lui Dumnezeu și inoportun din punctul de vedere al părinților? Este expresia „sarcină nedorită” sau „copil nedorit” admisibilă dpv creștin, mai ales dacă auzim cuvintele Mântuitorului „de voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie”?!

II. Aspecte practice

O altă întrebare legitimă este ce se întâmplă când „metoda” eșuează? Urmează „contracepția de urgență”, avortul sau resemnarea? Chiar și în acest ultim caz, „metoda naturală” nu înlătură de la sine problema „copilului nedorit”. A nu omorî nu e specific creștinismului; aceasta ține de morala naturală, a tuturor oamenilor. Mântuitorul ne învață în plus nici să nu ne mâniem, nici să nu poftim, adică pune chestiunea moralității faptelor noastre la înseși rădăcinile lor, la intenții. Și aceasta pentru că nimic nu săvârșește omul fără să nu fie mai întâi în sufletul său, în aspirațiile și mintea sa. Mai mult, înainte de-a ajunge noi în Împărăția Cerurilor, trebuie să vină ea în sufletele noastre. Până acestea nu sunt și ele încreștinate cu adevărat, nu ne putem lăuda că suntem creștini. „Aveți în voi mintea lui Hristos” ne îndeamnă Sf. Ap. Pavel. Să gândim și să dorim noi ca Dumnezeu? Altfel spus: cine poate dori toți copiii pe care i-ar rândui Dumnezeu? Dar aceasta nu mai e o problemă de principiu ci de realitate: realitatea puținătății credinței noastre.

Or, toate aceste atitudini privind viața intimă și procreația țin de credință la fel de mult (sau de puțin) ca și alte aspecte ale vieții creștine, deci sunt realizabile printr-o anumită educație. A-i educa pe oameni în specificul credinței ortodoxe nu e ceva mai ilogic decât a-i educa pentru metodele naturale sau pentru contracepție ș.a.m.d., deși e mai greu. Dar cine a spus că ceea ce e mai de preț se obține mai ușor?

A gândi și a trăi în Hristos și ca El este realizabil dacă Hristos Însuși trăiește în și cu noi, și anume zilnic. De pildă, în timpul zilelor de post, orice creștin este chemat să fie monah – acel „ca și cum nu ar avea” din 1Cor. 7,29 - ținând castitatea și sărăcia (devreme ce nu postim numai ca regim alimentar, dar și ca surplusul să-l putem dăruia săracilor). În acest sens, vechea tradiție morală creștină știa de un ritm calendaristic al nupțialității și

procreației după ciclurile anuale de reproducere ale plantelor și animalelor, legate la rândul lor sărbătorile agrare și pastorale. (cf. textul Sf. Nil Ascetul citat)

Din punct de vedere ortodox, nu atât mărimea familiei ar trebui planificată sau controlată cât pornirile naturale sexuale. Nu e tocmai acest lucru specific naturii umane, raționale, și anume stăpânirea de sine? De altfel, ca să aibă o eficiență semnificativă, „metodele naturale” pretind ele însele o auto-disciplină în doi foarte riguroasă, adică abținere (apreciată de OMS până la aproape jumătate din perioada ciclului) și o monitorizare continuă a simptomelor fiziologice. Desigur că aceasta îi face pe soți mai responsabili de viața lor decât contracepția, ce rămâne cu unele excepții, treaba femeii, dar nu rezolvă chestiunea responsabilității pentru viața veșnică, care constituie specificul libertății creștine.

Dar nu se justifică uneori „ferirea” prin situația materială sau sănătatea unuia (ambilor) soți? Personal, cred că după atâția ani de ateism teoretic (în învățământ și în cultură) și practic („descurcările” cu orice preț, pentru a supraviețui), ceea ce ne lipsește probabil cel mai mult e nu atât o economie prosperă (e o evidență că mentalitatea abortivă și contraceptivă e dominantă tocmai în țările dezvoltate – care nu și-au obținut bunăstarea prin politici anti-nataliste, ci mai ales prin munca emigranților!), ci o educație ortodoxă credibilă în vederea solidarității în iubire. Ce înseamnă aceasta? „Purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos” (Gal. 6,2) Din nefericire, impactul „metodelor naturale” în privința desolidarizării dintre familie și comunitatea în care trăiește nu e mult deosebit de cel al celorlalte metode. Atâta timp cât va fi prezentată, alături de contracepția artificială, ca „o soluție ușoară la problema sarcinii nedorite”, aproape orice naștere va deveni dintr-un act uman firesc și dorit o chestiune de eroism moral. Dacă cineva și-l asumă, iar apoi solicită ajutorul comunității pentru creșterea copilului, va primi replica pe care o putem auzi deseori: „Crește-ți-l, dacă l-ai făcut! De ce nu te-ai ferit, de ce n-ai luat pilula, sau de ce nu l-ai avortat?” În afara unei întregi comunități, și nu doar a unei familii, care s-o susțină atât moral cât și material, nașterea unui singur copil poate fi transformată de mentalitatea „feririi” într-o sarcină aproape imposibil de purtat.

Dar, nu sunt totuși metodele naturale măcar „răul cel mai mic”? Nu sunt măcar o soluție acceptabilă într-o situație socială dată? Nu e tocmai sigur că sunt. În primul rând, a miza pe rău, oricât de mic ar părea, nu e fără urmări spirituale, uneori grave. În cele ale conștiinței nimeni nu poate trișa liniștit. Una e să crezi că ceea ce urmărești e bine, chiar dacă nu reușești să-l atingi imediat sau deplin, și alta să mizezi pe „răul cel mai mic”, care poate fi sau deveni pe termen lung cât se poate de mare. Desigur, de câte ori nu apelăm la așa ceva, dar întotdeauna ne spunem că e pentru ultima dată, așadar nu se poate stabili un principiu din aceasta.

Desigur, un duhovnic poate îngădui și ierta „răul mai mic”, când există pocăință, dar numai ca o pedagogie ce pornește de la nivelul actual al credinciosului său către o creștere treptată în credință și virtute. Aceasta presupune o relație personală temeinică și stabilă între duhovnic și credincios, fără de care îngăduința răului, cât de mic, nu mai e decât complicitate iresponsabilă. Cu alte cuvinte, dacă educația privind „metodele naturale” ar face parte dintr-o strategie pedagogică și tranzitorie, spre o atitudine

ortodoxă mai matură, atunci ar avea o anumită justificare, însă ele sunt cel mai adesea prezentate ca soluție efectivă și, ca atare, definitivă.

III. Contraargument

Cineva ar putea susține, după modelul romano-catolic, că, întrucât există o perioadă lunară a femeii natural infertilă, Dumnezeu însuși a rânduit posibilitatea manifestării relațiilor conjugale fără scop procreativ. Această remarcă pretinde însă o interpretare mai atentă.

Trebuie să observăm, în primul rând, că nu doar în perioada lunară există un timp spații infertil, dar există și o infertilitate naturală datorată vârstei, până la pubertate și la menopauză. Or, în primul caz Biserica nu acceptă defel căsătoria (spre deosebire de unele culturi care practică o căsătorie timpurie), iar în cel de al doilea o descurajează.

De asemenea, există perioada natural infertilă din timpul sarcinii, însă tradiția Patristică consideră relațiile sexuale în această perioadă reproșabile.

Mai mult, cu întreaga antichitate, Sf. Părinți credeau că în timpul scurgerii menstruale femeia este natural infertilă și tocmai de aceea, urmând Sf. Scriptură (Levitic 18), consideră relațiile sexuale desfășurate acum întinate.

Așadar, descoperirea infertilității naturale a femeii nu este o noutate absolută. În măsura în care Biserica a fost conștientă de aceasta nu numai că nu a salutat folosirea ei pentru relații conjugale fără „pericolul” de a procrea, dar chiar le-a interzis sau măcar a le-a descurajat, din motive spirituale clare: lupta cu patimile trupești și îndreptarea iubirii conjugale spre sensul ei duhovnicesc.